

**Методичні рекомендації щодо викладання предмета
«Захист України» в закладах загальної середньої освіти
у 2021-2022 навчальному році**

Конституція України визначає захист України обов'язком громадян України, найважливішою функцією держави. Безпека людини, її життя і здоров'я визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю.

Готовність Збройних Сил України до виконання своїх функцій значною мірою залежить від її особового складу, зокрема підготовленості молоді до проходження військової служби. Необхідністю формування у молоді високої патріотичної свідомості, національної гідності, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку щодо захисту національних інтересів України.

Навчальний предмет «Захист України» вивчається у закладах освіти України відповідно до Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. № 1392, та є базовим навчальним предметом згідно Типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти III ступеня, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 20.04.2018 № 408 (зі змінами).

Метою навчального предмета «Захист України» є формування в учнівської молоді життєво необхідних знань, умінь і навичок щодо захисту України та дій в умовах надзвичайних ситуацій, а також системного уявлення про військово-патріотичне виховання як складову частину національно-патріотичного виховання. Провідним методологічним підходом реалізації визначеної мети є запровадження компетентнісного підходу в освітній процес закладів середньої освіти з урахуванням ключових компетентностей як результату навчання.

Мета реалізовується комплексом таких навчальних і виховних завдань:

- ознайомлення учнівської молоді з основами нормативно-правового забезпечення захисту України, цивільного захисту населення та особистої безпеки людини;
- усвідомлення учнівською молоддю свого обов'язку щодо захисту України в разі виникнення загрози незалежності та територіальній цілісності держави;
- набуття знань про функції Збройних Сил України та інших військових формувань, їхні характерні особливості;
- засвоєння основ захисту України, цивільного захисту населення, домедичної допомоги, здійснення психологічної підготовки учнівської молоді до захисту України;
- підготовка учнів до захисту України, професійної орієнтації молоді до служби у Збройних Силах України та інших військових формуваннях, визначених чинним законодавством, до захисту життя і здоров'я, забезпечення власної безпеки і безпеки інших людей у надзвичайних ситуаціях мирного і воєнного часу.

З 2021/2022 навчального року предмет вивчається за навчальними програмами для 10–11 класів закладів загальної середньої освіти: «Захист України. Рівень стандарту» та «Захист України. Профільний рівень», затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України від 04.11.2020 № 1377.

Відповідно до навчальних планів типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти, затвердженої наказом МОН України від 20.04.2018 № 408 у 2021/2022 навчальному році на викладання предмету «Захист України» в інваріантній складовій передбачено:

10-11 класи (рівень стандарту) - 1,5 та 2 години за умови виділення 0,5 годин з варіативної складової навчального плану;

10-11 класи (профільний рівень) - 5 годин на тиждень.

Навчальна програма складається з двох тематичних планів, які вивчаються у закладах системи загальної середньої освіти впродовж 10 і 11 класів та під час навчально-польових зборів/занять (тематичний план № 1) і навчально-тренувальних занять (тематичний план № 2).

У кожному періоді предмет вивчається за тематичними планами № 1, № 2 окремо. Навчальний предмет при цьому в обох випадках називається «Захист України» з уточненням «Основи медичних знань» для тематичного плану № 2.

Тематичний план № 1 — вивчення предмета «Захист України» юнаками та тематичний план № 2 — вивчення предмета «Захист України» («Основи медичних знань») дівчатами. Тематичний план № 1 можуть опановувати й дівчата, які виявили вмотивоване бажання, та за згодою їхніх батьків (опікунів). Тематичний план № 2 можуть вивчати юнаки, які за станом здоров'я чи релігійними переконаннями не можуть опановувати тематичний план № 1 за умови подання відповідних медичних довідок, довідок релігійних громад.

Поділ класів на групи юнаків та дівчат здійснюється незалежно від кількості учнів у класі. Проте, якщо у групі менше 5 осіб, то учні цієї групи навчаються за індивідуальними навчальними планами.

У другому семестрі 11 (10) класу 18 годин відводиться на проведення навчально-польових зборів/занять (тематичний план № 1) і навчально-тренувальних занять (тематичний план № 2).

Навчально-польові збори/заняття і навчально-тренувальні заняття проводяться з метою практичного закріплення рівня знань, умінь та навичок учнів у 11 (10) класі наприкінці навчального року. Триденні (18 годин) навчально-польові збори/заняття та навчально-тренувальні заняття проводяться на базах військових частин, військових комісаріатів, лікувально-оздоровчих установ, базових навчальних закладів та навчальних закладів. До їхньої організації та проведення залучаються обласні, міські/районні обласні, міські/районні територіальні центри комплектування та соціальної підтримки (ТЦК та СП) та органи місцевого самоврядування.

Програма для проведення навчально-польових (тренувальних) зборів/занять не залежить від потижневого навантаження і розрахована на 18

навчальних годин. Оцінка за навчально-польові збори/заняття (НПЗ) і навчально-тренувальні заняття (НТЗ) виставляється окремо від семестрових та визначає підсумкову (річну) на рівні з семестровими. Проведення навчально-польових зборів/занять, навчально-тренувальних занять записуються на окремій сторінці журналу, підсумкова оцінка за НПЗ виставляється перед річною оцінкою з предмета «Захист України» за другий рік навчання.

У залежності від матеріально-технічної бази закладу освіти кількість годин програмового матеріалу може бути скоригована на 20% в межах розділу. Послідовність вивчення розділів та тем в межах вимог навчальної програми, а також вибір форм і методів навчання вчителів може коригувати самостійно. вчитель визначає самостійно, враховуючи конкретні умови роботи.

Основною організаційною формою вивчення предмета «Захист України» в закладах загальної середньої освіти усіх типів є урок, що проводиться вчителем згідно з календарно-тематичним плануванням та навчальним планом, складеними відповідно до навчальної програми. Обов'язкова форма одягу для вчителя та рекомендована для учнів під час проведення занять з предмета «Захист України» (тематичний план № 1) — військова (форма військових формувань України без знаків розрізнення військовослужбовців Збройних Сил України або інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, особами, які не мають на це права).

Урок за обома тематичними планами починається з шикування, виконання гімну України, перевірки готовності класу до уроку. За тематичним планом № 1 стройова підготовка проходить під час уроку, а також у вигляді стройових тренажів на початку уроку тривалістю 3–5 хвилин.

Уроки предмета «Захист України» повинні мати практичну спрямованість. Психологічна підготовка учнівської молоді до захисту України здійснюється протягом усього викладання предмета.

Морально-психологічна підготовка здійснюється в ході навчання з метою формування морально-психологічної готовності та спроможності учнів виконувати покладені на них завдання, переборювати труднощі та небезпеку у надзвичайних ситуаціях, витримувати навантаження.

Для цього на заняттях та тренуваннях учителями створюються відповідні умови. Вивчення цивільного захисту проводиться окремо у групах юнаків і дівчат.

Стрільба з автомата проводиться на відповідно обладнаних стрільбищах і в тирах згідно з планами військових комісаріатів на підставі наказів, погоджених з начальником гарнізону (командиром військової частини, начальником вищого військового навчального закладу), органом управління освітою і керівником навчального закладу та дотримання заходів безпеки.

Оцінювання учнів з предмета «Захист України» здійснюється відповідно до Критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів.

Оцінювання навчальних досягнень учнів на уроках може здійснюватися за такими видами діяльності:

- Засвоєння техніки виконання вправи (може здійснюватися окремо від прийому навчального нормативу).
- Виконання навчального нормативу (з урахуванням динаміки особистого результату).
- Виконання навчальних завдань під час проведення уроку.
- Засвоєння теоретико-методичних знань.

Оцінювання навчальних досягнень учнів з предмета «Захист України» здійснюється відповідно до Критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів за рівнем засвоєння ними складових знаннєвого (теоретичні та теоретико-методичні знання) та діяльнісного (виконання вправ, навчальних завдань) компонентів навчальної програми. Оцінка за виконання нормативу може враховуватися в сукупну оцінку за виконання контрольної вправи (елемента). При цьому оцінки за виконання практичних вправ, дій, алгоритмів, нормативів є пріоритетними під час здійснення тематичного, семестрового чи річного оцінювання.

Під час складання контрольних вправ з прикладної фізичної підготовки необхідно врахувати деякі особливості, спрямовані на убезпечення учнів від нещасних випадків:

1. Контрольні вправи складають тільки учні основної медичної групи, які на момент прийняття нормативу не скаржаться на погане самопочуття та стан здоров'я.
2. Перевірка безпечності місць занять та справності інвентарю.
3. Проведення розминки.

При здачі заліків та нормативів також мають враховуватися фізіологічні особливості та релігійні погляди учнів.

Важливими умовами успішності занять з предмета є висока дисципліна, організованість, відповідальність учнів.

Безпека під час проведення навчальних занять із предмета «Захист України» забезпечується їх чіткою організацією, суворим дотриманням заходів, що визначаються статутами, курсом стрільб, відповідними керівництвами та настановами.

Відповідальність за дотримання учнями вимог безпеки на заняттях несуть викладачі предмета «Захист України», відповідно до пункту 6 розділу IV Положення про організацію роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності учасників освітнього процесу в установах і закладах освіти, затвердженого наказом МОН України від 26.12.2017 № 1669.

Інформаційні ресурси

- 1.Офіційний веб-сайт Міністерства освіти і науки України / [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua>
- 2.Офіційний веб-сайт Інститут модернізації змісту освіти/ [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://imzo.gov.ua>
- 3.Офіційний веб-сайт Міністерства оборони України / [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.mil.gov.ua>

4. Сайт газети «Народна армія» / [Електронний ресурс] – Режим доступу :
<http://www.na.mil.gov.ua/>
5. Сайт журналу «Військо України» / [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://viysko.com.ua/>
6. Сайт науково-теоретичного та науково-практичного журналу «Наука і оборона» / [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.nio.mil.gov.ua>
7. Сайт Державної служби з надзвичайних ситуацій України / [Електронний ресурс] – <http://www.mns.gov.ua>
8. Сайт Товариства сприяння обороні України / [Електронний ресурс] – <http://tsou.org.ua>
9. Сайт Товариства Червоного Хреста України / [Електронний ресурс] – <http://www.redcross.org.ua>
10. Сайт методично-інформаційного журналу «Основи захисту Вітчизни» / [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://3axuct.at.ua>

*Методист центру методології
та методики формування цінностей ПОІППО
Сич О.В.*